

Irodalmi szövegszerűség és szereplői identitás

A 2007. május 25-én, Nyitrán rendezett *Irodalmi szövegszerűség és szereplői identitás* című szimpózium anyagának előszavában *H. Nagy Péter* megfogalmazza: „a kötet írásai önmagukban is olvashatóak, önálló szöveggként is megállják a helyüket.” Ez valóban így van. A többségében irodalomtörténészekből álló előadók által megkomponált szövegek egységesítése azonban nyomatékítja a téma összetettségét. „A szereplői identitás poétikájának kidolgozhatósága – folytatja az előszó írója – számos olyan dilemmát vet fel, melyek némelyike az utóbbi időben – nem véletlenül – kikerült az irodalomtudomány horizontjából.” Hiánya pedig előfeltételezi, hogy újra ráirányítsuk figyelmünket. Már csak azért is, hogy a posztmodern hagyomány részeseiként végre tudatosítsuk, a pozitivisták kultusz milyen csonka leágazásokba vezetheti akár az irodalomoktatást.

Ki gondolkodik elvontan – az identitásról? című előadásában *Németh István* Hegelre hivatkozva, a filozófus gondolataiból kiindulva jegyzi meg, hogy az egyénben jelen levő többféle identitás („részidentitások”) teszi komplexszé a jellemet, s ezek egyidejű felfedezhetősége maximalizálja kapcsolódásukat.

Rövid áttekintést nyújthat számunkra a szereplő kétféle megközelítéséről (az egyik a lélektani vonal, a másik pedig a formalizmusból indul ki) *Benyovszky Krisztián* írása, melyből az is kiderül, hogy a kettő közül ő maga inkább a „grammatikai-funkcionális megközelítésmóddhoz” húz. Noha ez valószínűleg az irodalomtörténész szűkebb kutatási területéből adódó ‘elkötelezettség’, mégis ő maga jelenti ki, nem gondolja, hogy „a két nézet viszonyát illetően kizáró ellentétéről volna szó.” A szemiotika segítségével, különböző cseh és szlovák tanulmányokon keresztül, fiktív és valódi összevetésével magyarázza *A szereplő szemiotikáját*.

Polgár Anikó által a líra dimenziójába lépünk. Rövid, általános áttekintéssel indít az epinikion műfajával kapcsolatos tudnivalókról, majd pedig konkrétan teszi írását *Pindarosz 11. olimpiai ódájának* elemzésével. *A Közösségi identitás és transzcendencia* szépen alakítja témáját az előbb említett óda szerkezeti, metrikai, valamint a himnikus elemek meglétére alapozó sajátosságok feltárásával... *A humanista költészet Janus-arcai* címadással *Cseh Zoltán* világossá teszi, miről is olvashatunk tanulmányában. Az irodalomtörténész tulajdonképpen azt vizsgálja, hogy „Janus Pannonius milyen antik sémák újraaktiválásával hozta létre epigrammák kötetének identitást célzó hipernarratíváját, másrészt azt, hogy Janus Pannonius kultusza és maszkja milyen módon járult hozzá későbbi neolatin énekműalkotás hipernarratívák kialakításához.”

Rövid, de tartalmilag annál érdekesebb információköteg *Szabó Zsuzsanna* fejtegetése, melynek címe *Néhány gondolat a kisebbségi identitásról*. Valóban néhány gondolatról van szó, mely a kisebbségi lét problémáit pécézi ki, s a témához *Michal Lacza Bez koreňov* c. elbeszélését hívja segítségül.

Keserű József az identitást a tér fogalmának vonzáskörében tárgyalja. *A tér kísértetiessége Krúdy Gyula N. N. című regényében* felveti a nyelv beavatkozásából származó következményeket is, valamint kifejti, hogy a „reprezentáció szintjén megjelenő hallhatóság” értelmében vett „hang” variálódása miként eredményezi a címben megjelölt kísértetiességet. A szerző világos, jól érthető modorával teszi élvezetessé az olvasást.

Ha a kortárs szlovákiai magyar prózára gondolunk, valószínűleg Grendel Lajos neve is eszünkbe jut majd. Ebben a szellemben íródott *Dusík Anikó* tanulmánya, mely magán viseli *Az identitás mint hagyma* találó megnevezést. *Az Éleslövészet*, a *Galeri*, az *Áttételek* és más Grendel-regények képeznek itt célpontot. De van más is, aki ebben a kontextusban mozog: *Peter Andruška* szintén Grendel Lajos írásához nyúl, s a *Kráľ Matej v New Honte alebo Preklad ako originál* c. szlovák nyelvű dolgozatában „arra próbál rámutatni, mennyire értelmetlen a nemzetiségi pozíció elutasítása...” S ha még tovább szőjük a szálat nemzetiségi vonalon, és tekintettel a szlovák nyelvű olvasatra, sőt Tózsér Árpádra koncentrálva, akkor *Zuzana Vargová Problematika národnostnej identity v kontexte maďarskej povojnovej poézie* c. írását kell említenünk.

Milan Kundera írásművészetét tárgyaló szövegét *Mészáros András* a neves cseh-francia író által leszögezett stratégiák bemutatásával indítja. Habár a tanulmány megjelölését a *Szereplői identitás Kundera Halhatatlanság c. regényében* szókapcsolódás képviseli, s mindebből arra következtethetünk, hogy egyetlen regény elemzésére fókuszálhatunk majd, *Mészáros András* mégis kitér olyan művekre is, mint a *Tréfa*. Mindez persze a nagyszerű kivitelezés alapötredékeként eredményezi a gondolatmenet koherenciáját.

Nehéz lenne pár oldalban összefoglalni egy egész század irodalmát, ezért *Grendel Lajos* is – minden bizonnyal egy nagyobb munka részeként – tulajdonképpen a két világháború közé szűkíti látóterünket. *Magyar líra és epika a 20. században* címmel főként Szabó Dezső, Kuncz Aladár és Móra Ferenc munkásságát taglalja, s egy meglehetősen éles kijelentést szolgáltat zárásként: „Az *Ének a búzamezőkről* tehát úgy elfeledett mű, hogy azt a kommunista irodalompolitika zárta négy évtizedre mélyhűtőbe. Kipottyantotta a kánonból, s ha oda azóta sem került vissza, akkor joggal föltételezhető, hogy a kánon körül nincs minden rendben.”

A lírai identitás játékoságát még játékosabbá teszi címválasztásával *Németh Zoltán*. A „*Komolyhon tartomány*” utalás az identitásjáték fontosságára a posztmodern hagyományban, ezenkívül különböző irodalmi kategóriákhoz való elvezetés a „maszkszerű lírai identitás” kapcsán, persze releváns példák bemutatásával.

Hushegyi Gábor által kikerülünk az irodalom vonzásköréből, és tudatosítjuk, hogy az identitáskérdés a képzőművészet vásznán sem újdonság. „Az 1980-as évektől világméretű jelenséggé vált: a különböző kisebbségek [...] a vizuális kultúrában találták meg a lázadás újabb formáit, hogy identitásuknak nyilvánosságot és nyomatékot adjanak.” A *Képzőművészet és/vagy nemzeti identitás* Jakoby Gyula és Prohászka István művészetét is tárgyalja, mintegy az ő nevükkel reprezentálva a szlovákiai magyar kisebbség képzőművészeti vonatkozásait. De említést tesz olyan művészekről is, mint Németh Ilona, Rónai Péter, Bartusz György stb. A szerző leszögezi, hogy „a kortárs művészetben a személyi nemzeti identitása szoros részét képezi a műnek.”

Mesterséges identitásainkról szóló előadásában Liszka József, lévén néprajzkutató, megmarad a néprajzi jelenségek boncolgatásánál. A kiszehajtás kapcsán nem csak etimologizál, de felhívja a figyelmet a népszokással kapcsolatos 'identitáscsúszásra'. Értésülünk továbbá a kopjafák, a székelykapu eredetéről; a népi kultúra szubjektív és objektív megközelítéséről, ahol a szerző megjegyzi, hogy „ez a kétfajta értelmezés [...] jól megvan, meg lehet egymás mellett.” Hasonló léggörcöt biztosít Voigt *Vilmostól A (nép)hagyomány és az etnikus identitás*. Széles rálátással, áttekintéssel boncolgatja az identitás szó szerepkörét Magyarországon különböző nemzetközi fórumokra hivatkozva. Az identitás problematikájával egységbe hozza a hagyomány fogalmának jelentőségét.

És hogy mennyire jelentős egy ilyen tanulmánykötet? Azt az érdeklődő olvasó eldöntheti 142 oldal tömör információ beszippantása után. Az már e rövid összegzésből is jól kivehető, milyen választékos skálán mozognak a szerzők. Záróakkordként pedig csak annyit, hogy függetlenül olvasói identitástól, a tudás lehetősége újabb megvilágítással kecsegtet.